

Oponentský posudek disertační práce

Autor práce: Mgr. Martin Nitsche

Název: Bytnost člověka v Heideggerových Příspěvcích k filosofii

Autor si dal za úkol analyzovat Heideggerovo pojetí člověka v pracích z okruhu „Příspěvků“ a odtud pak zpětně interpretovat povahu Heideggerovo myšlení v období mezi lety 1936 – 1947. Svůj přístup nazývá „strukturní interpretace Příspěvků“ s důrazem na vztahovost vztahů, do nichž je člověk postaven. A odtud pak chce autor teprve v závěru ze získaných výsledků charakterizovat způsob bytí člověka a bytnost bytí (Ereignis) jako členů uvedeného vztahu. Tímto postupem, sledujícím strukturní vztahy, vnáší autor nové světlo do dosud převládajícího postoje interpretů vůči tomu, s čím přichází Heidegger v druhé polovině třicátých let. Je ovšem otázkou dalšího promýšlení do jaké míry toto světlo osvětluje a do jaké míry vrhá stíny na Heideggerovo myšlení.

Nechci skrývat obdiv k autorovi, který s takovým porozuměním prošel zřejmě nejtěžšími místy Heideggerova díla. Tato práce si zaslouží, aby byla studována, já jsem měl ovšem pouze možnost ji pozorně pročíst. Nechci a nemohu zde v oponentském posudku provádět rozbor jednotlivých kroků tak bohatých na myšlenky a podněty k diskusi. Hodnotím pouze – a to výlučně kladně – propracovanost záměru a přínosnost práce pro další promýšlení oněch asi nejzásadnějších příspěvků k filosofii, které nám dvacáté století zanechalo. Pro mne osobně byla četba této práce povzbuzením, neboť dává naději, že jsou cesty, jimiž lze do Heideggerova díla proniknout hlouběji než jsem dosud tušil. Jsem si vědom, že některých výsledků bylo dosaženo za cenu potlačení určitých aspektů Heideggerova uvažování, což ovšem je daň, již většinou platíme tam, kde děláme první kroky. Konec konců jistě nebude nikdo od autora požadovat „autentického Heideggera“, neboť by tím přinejmenším popřel Heideggerovu výtku na adresu pokusů o autentického Hérakleita. To, co jedině můžeme požadovat, je pomoc při pronikání do problematiky, kterou Heidegger uvedl na pořad dne. A tento požadavek, domnívám se, autor bohatě splňuje.

Rád bych několika málo poznámkami, připomínkami a otázkami přispěl do diskuse o posuzované práci, aniž bych tím chtěl popírat výše uvedené jednoznačně kladné hodnocení. Ostatně nelze vyloučit, že moje poznámky pouze zvyšlovňují mé vlastní nedostatečné pochopení pro věc. Domnívám se, že je nutno autorovi přiznat to, co říká na počátku 3. § o antropomorfismu, totiž, že tím zde uvádí dosud opomíjené téma při výkladu Heideggera, na němž se dá velmi dobře demonstrovat jeho snaha překonat tradiční tendenci chápat člověka jako centrum všeho určování. V souvislosti s tím (v 1. + 2. kapitole) se hovoří o intencionalitě a opomíjí se zcela existenciál „bytí-ve-světě“, v němž je pro Heideggera intencionalita fundována. To považuji za jeden z hlavních

nedostatků předkládané práce. A je-li „bytí-ve-světě“ jako způsob existence pobytu předpokladem všeho uchopování a chápání, a je-li svět to, co nepochází z pobytu, nýbrž k němu patří tak, že je mu předán či před-vržen, pak v tom spatřuji právě snahu čelit antropocentrismu (viz Bd. 24, § 15). Proto bych také nepovažoval existenciály bez dalšího za projevy antropomorfie (k str. 46).

Druhá hlavní připomínka se týká strukturní interpretace vůbec. Je jistě pravda, že tento přístup nám pomáhá uvidět souvislosti (toho Zwischen, Mitte, Seyn, Ereignis, etc.), které jinak často unikají pozornosti, a v tom je nepochybně přínos strukturní interpretace. Avšak zaměření se na strukturu, vztahové pole apod. se současným upozaděním či opomíjením jedinečné dějinnosti údělu (Geschick) a dějinných fenoménů jako je např. technika, budí ve svém výsledku dojem velkého mechanismu, do něhož je člověk jen opakovaně vtahován, popřípadě vypuzován, aniž je patrné, že odpírání je dějinný způsob dávání se bytí v přechodu k jinému počátku. Jinak celá dynamika, o níž se tu hovoří, pak vypadá jako mechanika bytí poháněná odpíráním, jakoby u Heideggera nešlo o dějinnou odpověď myslitele na výzvu nouze vynořující se v jedinečné situaci dneška. Bylo by zapotřebí si všimnout proč se Heidegger vyhýbá tradicí zatíženým termínům jako je „pole“, „struktura“ apod., a proč je opatrný při používání takového „opotrebovaného“ slova jako je „vztah“. Domnívám se, že to souvisí s obavou, že si pak místo myšlení bytí a bytnosti člověka budeme vše před-stavovat a brát jako jsoucna s jejich strukturami a vztahy.

V závěru Tezí k obhajobě se hovoří o *otázce po smyslu bytí* jako o tom, co určuje Heideggerovo myšlení (o této otázce se pak hovoří v průběhu celé práce) a zároveň se tvrdí, že tuto otázku nelze chápat jen jako pouhý projev lidství, a to zřejmě proto, abychom se vyhnuli antropocentrismu. Odtud pak formuluje autor základní otázku předkládané práce: „Jak uchopit bytnost člověka, který je tazatelem a přesto není nositelem otázky po smyslu bytí?“ K tomu bych připomněl dvě věci: 1. Základní pro filosofické myšlení není tázání, otázka, nýbrž odpověď a sice na to, čím jsme osloveni (viz Bd. 77, str. 22-25). Tím se rovnou říká, že centrum iniciativy je mimo člověka (což je v Bd. 65, domnívám se, naznačeno tím, že ono „Vom“ v podtitulu se má číst jako „z“). 2. Ze stejných důvodů (aby byla vyloučena možnost antropocentrické interpretace) ustupuje Heidegger od toho, že jde o smysl bytí a hovoří o pravdě bytí, resp. o místu bytí a o topologii bytí (viz Bd. 15, str. 344; o topologii bytí také již v básni z roku 1947, viz Bd. 13, str. 84). To, že uvádím tuto pozdní Heideggerovu sebeinterpretaci souvisí s tím, že nesdílím autorovu obavu z nivelizace myšlení Příspěvků, využijeme-li k jejich pochopení Heideggerovy práce vzniklé v padesátých a šedesátých letech.

V práci je pochopitelně celá řada míst, která by vyžadovala diskusi a případnou korekci, namátkou uvádím: nerozlišování mezi Seyn a Sein, nepřekládání das Ereignis, „opuštění“ ontologické difference, mluvení o systému, o vědomí, nerozlišení autentický-neautentický (viz k tomu např. Bd. 49, str.

66/67), nicméně tyto možné připomínky se nikterak nedotýkají celkové kvality oponované práce.

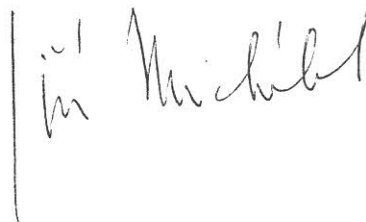
Protože celá disertace se pohybuje v oblasti, o níž řekl Heidegger, že v ní se nedá nic dokazovat, nýbrž pouze ukázat, musíme se ptát, zda nám tato práce něco ukázala. Moje odpověď je jednoznačně kladná – ukazuje do hlubin Heideggerova myšlení a pomáhá nám tak sledovat souvislosti, do nichž je člověk postaven a z nichž se určuje jeho povaha.

Konstatuji, že Mgr. Martin Nitsche ve své práci bohatě splňuje požadavky kladené na disertaci, a to jak šíří zvládnuté látky, tak propracovaností úkolu, jenž si předsevzal.

Disertační práci, kterou Mgr. Martin Nitsche předkládá, vřele doporučuji k obhajobě.

V Praze 30. ledna 2007

Jiří Michálek

A handwritten signature in black ink, reading "Jiří Michálek". The signature is written in a cursive style with a vertical line to the left of the name.